

(UIB) *Educació i Cultura* 1989
núm. 7

**L'ESCOLA METODISTA
DE CAPDEPERA**

**Caterina M. Amengual Florit
Antònia Ballester Colom**

L'Església metodista a les Illes

Possiblement hauríem de començar amb una breu informació sobre el naixement del Metodisme: el Metodisme neix a l'Anglaterra del segle XVII com una alternativa a l'Església oficial, en aquest cas, l'Anglicana, en el marc de la Revolució Industrial, de la qual Anglaterra fou el país capdavanter. El Metodisme imposa una nova disciplina i una ètica més d'acord amb els temps moderns.

El lloc d'Espanya on s'instal·la el Metodisme serà la zona més industrial del país, o sigui, Catalunya; i a tres llocs de les Balears: Maó, Ciutat i Capdepera.

Els primers protestants de les Illes foren els anglesos que vengueren a Mallorca a la segona meitat del segle XIX, per dirigir les obres de l'albufera. Un dels enginyers, Mr. Greene, era pastor de la seva Església i eficaç propagandista. Tengué ocasió d'assistir a unes reunions de la Spanish Evangelizacion Society d'Edimburg, que li concedí un subsidi per a la propagació i distribució de Bibles i tractats religiosos.

Francesc Tudury de la Torre, amb el suport dels elements estrangers, principalment Greene, i sobretot amb ajudes econòmiques que ell mateix va cercar, organitzà la primera capella evangèlica a Maó, la qual fou inaugurada el 9 de novembre de 1869. Tudury obrí també una escola que molt aviat arribaria a 150 alumnes d'ambdós sexes.

Tudury és expulsat el 1874 de la Unió de les Esglésies. Malgrat això, Greene va ajudar Tudury perquè vengués a Mallorca a establir una llibreria bíblica. Es feia una intensa campanya amb el repartiment de llibres i fulletons.

Serà també en aquests moments quan Bartomeu Alou coneixerà tota aquesta labor evangèlica i es convertirà al Metodisme.¹

Bartomeu Alou fou el fundador i l'ànima viva de la Comunitat Evangèlica de Capdepera.

La Comunitat Evangèlica de Capdepera es començà a formar pel Nadal de 1878 i s'organitzà amb gran rapidesa.

Bartomeu Alou va néixer a Palma l'any 1855; els seus pares eren Joan Alou, de Felanitx, i Magdalena Pons, nascuda a Lloseta. Anaren a viure a Capdepera l'any 1862. S'instal·laren a la casa núm. 20 del carrer de Ciutat. En aquesta casa hi havia un forn on va treballar tota la família durant dotze anys. Per aquesta circumstància sempre es va considerar en el poble com el mestre Forner.

Bartomeu degué anar a l'Escola Municipal, dels set als dotze anys, amb mestre Cofeta. Toni Ferrer (Cofeta) o l'ambient liberal d'aquells anys varen influir damunt aquell al·lot. Quan vengué la Primera República l'any 1873, participà en l'activitat política.

Devers l'any 1876, Bartomeu anà a viure i treballar a Palma. Volia ésser metge, tenia aspiracions i a Capdepera es devia trobar estret.

L'any 1878 (octubre) es converteix al Metodisme. Comença a llegir llibres i opuscles de propaganda evangèlica.

Escriu a ca seva contant-los la conversió. Després aprofitarà les festes de Nadal per arribar al poble i reunir les amistats de la família. Amb molta curiositat, aquell grapat de persones (de quinze a vint) escoltaren aquell testimoni de fe de Crist.²

El senyor Alou no va perdre el contacte amb aquell grup d'amics. El reverend Guillem Brown conegué la seva experiència i el va animar a continuar endavant. Va arribar el dia en què vengueren tots dos a predicar. Així, el dia 3 de març de 1879 tenen per primera vegada culte. A principis d'abril es fa una primera llista de simpatitzants i col.laboradors que participen en el culte; n'hi consten vuitanta.

Ja des d'un primer moment la propaganda evangèlica qüestionava de manera racional i emotiva la validesa dels dogmes catòlics.

Es pot establir tota una relació de membres de la comunitat entre els anys 1879 i 1888.³

L'assistència al culte és molt nombrosa, en conseqüència el dia 29 de febrer s'obria una nova capella a la casa núm. 10 del carrer de Ciutat. A final d'any, però, l'assistència al culte dels simpatitzants ha baixat un 50%; com a conseqüència desapareix la segona capella. El local es farà servir per a escola i per a reunions d'evangelització.

Dins la congregació metodista hi ha una bona organització i disciplina. Amb la finalitat d'augmentar el control dels membres es fan petits grups anomenats classes. Al davant de cada classe hi ha un jove: Bartomeu Alou (25 anys), Serafi Nebot (26 anys), Antoni Sanxo (17 anys), Maria Alou (20 anys).

Els guies de classe no escatimen esforços perquè el procés evangelitzador vagi endavant. La tutela que exercien com a guies és molt paternalista. La intromissió no respecta el terreny personal i íntim.

El lloc de trobada per a les reunions de classe seran: la capella del carrer de Sant Pere (Vila Nova, nom amb el qual es coneix un determinat barri del poble), la casa del núm. 10 del carrer de Ciutat i la casa núm. 5 del carrer del Pou (Vila Roja).

Una bona part de les entrades econòmiques de la comunitat són donacions que es fan a les reunions de classe. El guia les comptabilitza.⁴

La fundació de l'Escola Metodista

El sorgiment de l'Escola Metodista no es pot separar de l'establiment a Capdepera de la Comunitat Evangèlica, que com ja hem dit fou fundada l'any 1879.

Deim que no es pot separar una institució de l'altra perquè daten del mateix any i també perquè el pastor de la Comunitat Evangèlica, Bartomeu Alou, serà també el mestre de l'Escola Metodista. Però la principal raó la trobam més enllà d'aquesta coincidència: la norma dins el protestantisme ha estat sempre la d'obrir una escola al mateix temps que es forma una nova comunitat. Aquesta norma té una clara explicació a causa del concepte que tenen els protestants de la cultura i la moral, tan distint, a vegades, del catòlic:

"La gran diferència es manifesta en l'actitud que van mantenir envers la cultura les dues esglésies imperants: l'Apostòlica Romana, que es fonamentava en la fe, en la tradició i en l'obediència al magisteri del Papa, sols instaurà un aparell educatiu d'ordre intern per a la formació dels seus inicis; en canvi, l'Església protestant, que veia en la lectura i el contingut de les Sagrades Escripures un camí per a la salvació, se sent obligada, de qualque forma, a l'alfabetització i culturalització del poble".⁵

Fins aquí el procés és lògic, és el costum, però no resulta tan lògic que aquest fet es doni en un poble del llevant de Mallorca i en aquest moment determinat. Seria convenient, doncs, fer referència als aspectes que caracteritzen el poble en aquests moments.

L'aspecte demogràfic pot ser un indicador del grau de desenvolupament d'un poble. Capdepera experimenta un augment de població considerable entre els anys 1860 i 1920: 1.731 habitants i 2.914 respectivament.⁶

Aquest moviment demogràfic podem dir que és modern, ja que encara que les taxes de natalitat, durant aquests anys, siguin més altes que les de mortalitat, no hi ha una diferència molt gran, i, a més, tendeixen a igualar-se.

De tot això se'n pot deduir una situació econòmica positiva. Cal analitzar, doncs, la situació econòmica, perquè els modes i béns de producció tenen una relació directa amb la manera de viure d'un poble, i per tant incideixen en la cultura: són en definitiva els que possibiliten o no l'aparició de l'escola. Així, els modes i béns de producció capitalistes basats en la indústria i el comerç fan que sigui necessària l'aparició de l'escola.

La situació econòmica de Capdepera creim que s'adapta als nous modes i béns de producció capitalistes. La base d'aquesta economia és el comerç de l'obra de palma i de vins.⁷

Un fet bàsic que explica un poc aquest tipus d'economia és la parcel·lació de les grans extensions de terres. Això evitarà el domini d'uns pocs senyors, que posseeixen les terres, i així molta de gent es convertirà en propietària, deixant d'esser jornalera.

Aquesta situació econòmica coincideix amb un moment positiu per a tota l'economia de l'illa. Així, tenim algunes dades interessants referides a creacions d'indústries tèxtils, de calçat, un gran progrés dels mitjans de comunicació, etc.⁸

L'assentament dels metodistes en el poble fou possible sobretot (i aquí tenim la seva relació amb l'economia) pel suport definitiu de part dels comerciants, no debades "els metodistes feren seva una ètica que estava d'acord amb la nova economia de mercat. Així, una de les normes en què més havien d'insistir els pastors als seus membres era en la prohibició de comprar gèneres o mercaderies sense tenir la seguretat de poder pagar. Què més pot exigir un comerciant si té la seguretat que cobrarà la mercaderia?".⁹

Dins tot aquest context social i econòmic es dona una situació propícia per al desenvolupament de l'Escola Metodista, que no es pot separar en cap moment de la seva Església.

La introducció dins el poble de la comunitat metodista suposà una ruptura teològica i eclesiàstica amb la fe catòlica; i això era molt greu, ja que no hi havia activitat social i humana que no tengués un fons religiós.¹⁰

L'Escola de l'Església Metodista s'obre el mateix any que s'obre aquesta, l'any 1879.

L'Escola Metodista comença amb l'obertura d'una escola de nins, situada al carrer de Sant Pere.

Al capdavant de l'escola exercia la seva funció de mestre Bartomeu Alou, que a la vegada, com ja hem dit, ocupava el càrrec de pastor de la Comunitat.

Per manca de documents no ens ha estat possible saber amb exactitud el nombre d'alumnes amb els quals s'obri l'escola, però a través de fonts orals calculam que aquest era aproximadament d'uns dotze alumnes.

L'escola es feia en una aula situada al mateix edifici que l'església.

Aquesta experiència degué esser positiva si tenim en compte que al cap de dos anys tengué lloc l'obertura d'una altra escola, aquesta dedicada a l'ensenyament de les nines. La mestra que tenia cura d'aquesta ensenyança era l'esposa del senyor Alou, Isabel Oleo. L'aula destinada a l'escola de nines es va obrir a la part de dalt del mateix edifici.

També per fonts orals sabem que el nombre d'alumnes d'una escola i l'altra era més o menys semblant.

L'any 1886 s'obrí una altra escola al carrer de Ciutat, en un edifici llogat per la Comunitat.

En el transcurs de tota l'activitat de l'Escola s'han de distingir dos períodes: el primer transcorre de 1879 a 1893 i l'altre de 1896 a 1936. Les dades que delimiten aquests períodes ens han estat un tant confuses: existeix una no coincidència entre la data de tancament de l'Escola i la de l'església. L'església es va haver de tancar l'any 1891,¹¹ mentre que l'escola va haver de fer-ho l'any 1893.¹²

Com a conseqüència del bon funcionament d'aquestes escoles i tenint en compte que es tracta d'una escola no catòlica, la reacció de part de l'Església Catòlica no es fa esperar. S'ha de pensar, a més, en la gran

activitat religiosa que anava ressorgint a les Illes: s'organitzen de bell nou els desapareguts ordes religiosos com els franciscans o els teatins i n'apareixen de nous que creixen ràpidament i encaminen els seus esforços, la seva activitat, en tres direccions: l'ensenyança, la sanitat i el treball missioner.¹³

Aquest gran ambient religiós es reflecteix indubtablement al poble, sobretot amb la finalitat de contrarestar l'èxit dels metodistes. Així, a Capdepera, la comunitat de les monges franciscanes es va fundar a final de l'any 1888. La labor social de les monges va anar encaminada cap a una doble finalitat: ensenyar i adoctrinar el jovent i assistir els malalts.

No ens podem oblidar d'esmentar en aquest aspecte l'activitat duita a terme pel vicari Artigues, que fou l'animador religiós i cultural del poble i que aconseguí en darrera instància el tancament de l'Escola Metodista. Tot d'una que el vicari Artigues arribà al poble (agost de 1888) va emprendre una gran activitat. Considerava urgent prendre la iniciativa que fins llavors havien duit els protestants, els espiritistes i, per aquells anys, la Societat Obrera. Aquesta situació va fer que les monges prenguessin part en la revitalització del catolicisme local. L'activitat propagandística va començar molt prest. Per als nins s'organitzaren reunions, sortides, xerrades, etc.; per a les nines més o menys el mateix, amb la col·laboració de les monges. Quant a les dones, es revitalitza l'Associació de Filles de Maria i es crea l'Associació de Mares Cristianes.¹⁴

Una altra de les activitats religioses que tengueren lloc al poble per aquells anys fou la duita a terme per una altra congregació religiosa. Ens referim a la presència dels frares de sant Alfons Maria de Liguori, coneguts al poble com els "Hermanos". L'activitat a la qual es dedicava aquesta congregació era quasi exclusivament l'ensenyança.

Dins tot aquest gran auge del moviment catòlic hi veim una clara intenció d'atac contra la comunitat metodista. Un exemple d'aquest atac el tenim recollit de fonts orals, i consisteix en el fet que les monges quan passaven amb les nines per davant l'edifici de l'Escola Metodista cantaven cançons insultant els protestants.¹⁵

Com es pot veure, el clima de tensió era patent, i no és estrany que els catòlics no s'aturassin fins veure tancada l'església i l'escola metodistes, qualificades d'enemigues.

A partir d'ara ja es pot passar a parlar de les causes que obligaren al tancament de l'església i de l'escola.

La hipòtesi que nosaltres feim respecte a la possible causa del tancament o, més ben dit, al clima de tensió que possibilita aquest tancament, va relacionada amb el canvi que es produí a l'Ajuntament: des del 1887 fins al 1891 l'Ajuntament de Capdepera va ésser governat per una corporació liberal, i era la primera autoritat municipal Sebastià Ferrer Pellicer (Cofeta). En canvi, a partir del 1892 fins al 1896, el govern municipal fou conservador i adoptà unes actituds agressives vers la Comunitat Evangèlica i, cosa encara més significativa en aquest sentit, estigué sempre sotmès a la voluntat clerical (per descomptat, la catòlica).¹⁶

D'aquesta manera creim que el vicari Artigues, amb l'ajuda de l'Ajuntament conservador, aconseguí unes causes oficials perquè es pogués dur a terme l'esmentat tancament.¹⁷

A l'ordre de tancament s'al·legava que l'escola no reunia les degudes condicions higièniques.

El clima de tensió que provoca el tancament de l'Escola Metodista es veu reforçat per l'arribada al poble dels frares liguorians, que obren el seu col·legi el mateix any que es tanca l'Escola Metodista, i a més l'obren ben davant el solar que havia d'ésser destinat a la construcció de les noves escoles metodistes.

Així és com l'Escola Metodista, juntament amb l'església, queda tancada fins al 1896. Però això no significa que s'acabàs la seva activitat, concretament la del culte, ja que es continuaren reunint clandestinament i no es rendiren en cap moment, atès el seu esperit i les ganes de construir un nou edifici de culte i escolar.

En aquest sentit, cal fer referència a una sèrie de sol·licituds de part de la comunitat a l'Ajuntament amb el fi d'aconseguir la construcció d'un nou edifici de culte i escola, i de legalització del seu culte. Totes aquestes sol·licituds foren denegades amb una excusa o altra.

Malgrat totes aquestes oposicions, la ferma actitud adoptada pels membres de la comunitat queda ben demostrada en un document, signat davant notari, de renúncia a la religió catòlica, i com a conseqüència de voluntat d'esser enterrats al cementeri civil, amb l'autorització d'esser visitats pel seu pastor o predicador. Aquest document de renúncia va ser firmat per setanta-cinc membres de la comunitat metodista.

Resulta interessant un estudi sòcio-demogràfic de la comunitat en aquella data, exposat a la Història de Mallorca de Mascaró Passarius, que nosaltres no exposam aquí per la seva extensió.¹⁸

Passats aquests anys de tensió per a la Comunitat Evangèlica, es normalitza de bell nou la seva situació l'any 1896, quan probablement hi ha un canvi de signe polític a l'Ajuntament arran de les eleccions municipals d'aquell mateix any.

A partir d'ara l'escola novament oberta es troba dins un context escolar molt ampli, quantitativament parlant, és a dir, són moltes les escoles que en aquells moments s'encarreguen d'educar els infants de Capdepera. Les escoles esmentades són les següents: l'escola de nines de ca les Monges, les escoles municipals de nins i nines, l'escola de nins de ca les "Hermanos", l'Escola Metodista de nins i nines i les escoles d'adults que s'impartien a l'escola dels "Hermanos", a la Metodista i en nombroses cases particulars.¹⁹

L'Escola Metodista estarà oberta fins a l'any 1936, en què comença la guerra civil espanyola, motiu del seu tancament. L'escola ja no es tornarà a obrir.

Així i tot, encara que l'escola fou tancada, Bartomeu Alou, a vuitanta-un anys, continuà fent escola a ca seva als nins "més difícils", com hem pogut saber per fonts orals.

El disgust que li provocà la guerra fou motiu suficient per acabar la vida d'una persona tan entera en les seves conviccions, la qual cosa succeí el 1939.

Funcionament de l'Escola Metodista

La informació que tenim sobre el funcionament intern de l'Escola Metodista és escassa. La manca de documents o d'informació escrita l'hem haguda de suplir amb la utilització de fonts orals, i només alguns d'aquests informadors han assistit personalment a l'escola que ens interessa.

Segons el que ens han contat, la manera d'ensenyar del mestre Alou estava basada en llibres de text. Ell, per començar, llegia amb tots els alumnes una lliçó del llibre que pertocava i posteriorment explicava als alumnes el que acabaven de llegir, per tal que aquests ho entenguessin. Algunes vegades els nins havien d'escriure la lliçó i suposam que aquesta era una activitat de comprensió.²⁰

Al mateix edifici de l'escola, Bartomeu Alou hi tenia una biblioteca privada, que també constituïa una part més de l'ensenyament. El mestre incitava a l'afecció cap a la lectura, i deixava els llibres de la biblioteca perquè cadascú elegís el que més li agradàs.

Veim aquí plasmada la tradició protestant tan important de la lectura, que comença amb la lectura de la Bíblia per acabar amb qualsevol llibre que ajudi els membres de la comunitat a ampliar la pròpia cultura i els coneixements sobre el cristianisme.

Encara que la importància de la religió dins la comunitat metodista sigui molt rellevant, dins l'escola no era una obligació esser protestant per entrar-hi, ni tampoc s'obligava a rebre classe de religió. L'ensenyament de la religió es reduïa als diumenges abans d'anar al culte, de manera totalment voluntària. Mai dins l'escola Bartomeu Alou va fer referències a qüestions religioses: això no vol dir que no es donàs un ensenyament profús de moral, que no es pot confondre amb la religió.

Un possible element d'innovació seria la introducció de la gimnàstica a l'ensenyament: aquesta es donava al final de les classes per als alumnes que podien quedar fins més tard, ja que els que vivien més enfora se n'anaven més prest.

Encara que hi trobam alguns elements innovadors com són la gimnàstica i un ensenyament totalment "laic", no tenim cap indici que relacioni aquesta escola amb les experiències de renovació pedagògica que es donaren en aquells temps a les Illes, com són la Institució Mallorquina d'Ensenyament i la Institució Lliure de Pollença.

Un element més que cal destacar com a característic de l'ensenyament impartit a l'Escola Metodista de Capdepera és la no existència de càstigs corporals, la qual cosa suposava una excepció davant la resta d'escoles del poble.²¹

Aquestes característiques i sobretot la darrera són un reflex fidel de la personalitat del mestre Forner, nom amb què era conegut Bartomeu Alou. El seu amor als alumnes, juntament amb el petit nombre de nins que tenia a l'escola, feia que l'ensenyament pogués ésser d'una qualitat destacable. El petit nombre d'alumnes ens suggereix, a més, la possibilitat d'un ensenyament individualitzat.

El nombre d'alumnes que assisteixen normalment a l'Escola Metodista durant el segon període ens és concretat per unes llistes d'assistència fetes pel mestre. D'aquestes llistes no tan sols en podem extreure el nombre d'alumnes matriculats, sinó també els períodes de l'any de més concurrència. Aquestes llistes recullen l'assistència dels alumnes del setembre al juliol, que corresponen a l'inici i final de curs, de l'any 1912 a l'any 1923.

Així, ens trobam que els mesos que van del maig a l'octubre són mesos en què l'assistència a classe disminueix considerablement. Hi ha alumnes que deixen les classes absolutament durant aquests mesos i fins i tot deixen d'aparèixer a les llistes, i n'hi ha que deixen tan sols algunes classes. Aquests mesos són precisament els que coincideixen amb la majoria de les feines del camp, la qual cosa ens fa pensar que aquests alumnes havien d'ajudar a l'economia familiar, participant principalment en les tasques de collita dels productes.

Un altre element que ens duu a aquesta reflexió és la desaparició de les classes nocturnes durant aquests mateixos mesos.

Pel que fa al nombre d'alumnes, podem assenyalar una mitjana de vint per a les classes diürnes, encara que hi ha una diferència entre els anys. Tenim anys en què hi assisteixen quinze alumnes i altres són prop de vint-i-sis. A les classes nocturnes hi solien assistir unes vuit persones.

D'una llista d'ingressos en podem extreure informació sobre els sous dels mestres. El primer sou dels mestres del qual tenim notícia correspon a l'any 1888 i és de 20 pessetes per al mestre i 15 per a la mestra setmanals. Aquest sou, l'any següent ja passa a ésser de 87'50 per al mestre i 65 per a la mestra mensuals. Fins a l'any 1893 continuaran cobrant el mateix.

En aquestes llistes es detallen també les aportacions econòmiques dels alumnes, i hi trobam una irregularitat segons els mesos. Aquesta circumstància pot ésser deguda a una sèrie de causes: pot ésser que els alumnes no pagassin una quota fixa, també pot ésser que l'assistència a l'escola fos irregular o també que no pagassin tots els alumnes; de fet, ens han arribat rumors que, la gent que no podia pagar l'escola, no pagava.²²

Gràcies a la minuciositat i l'esment de què feia gala Bartomeu Alou, podem gaudir d'una valuosa informació que podem extreure també d'aquestes llistes de dades: ens referim als tipus de llibres venuts i, per tant, usats a l'escola.

L'any 1889 el que es vengué més foren les taules d'Aritmètica, que sense ésser ben bé un llibre constitueixen l'instrument de treball més usat.

En segon lloc trobam un llibre anomenat *Manuscrito*, que segons un antic alumne de l'escola era per aprendre a llegir i escriure. El llibre constava de textos escrits amb lletres de diferents tipus. Aquest perfeccionament de la "lletra" ens indica la importància que en aquella època es donava a l'escriptura i lectura, ja que es feia del seu aprenentatge la base de tot l'ensenyament.

El següent llibre ens confirma el que acabam de dir: es tracta del llibre *Lecturas populares*, que com el seu nom indica era un conjunt de textos dirigits a l'exercici de la lectura. Els altres llibres són geografies, la Història d'Espanya i la gramàtica, que són evidentment l'ensenyament

bàsic quant a coneixements. Hem de fer referència també als *Granos de oro*, que era un llibre més de lectura.

La presència d'una *Cartilla ilustrada* ens fa pensar que s'utilitzava per aprendre les primeres lletres igualment com s'ha fet fins ara.

Aquesta classificació es va repetint més o menys cada any fins al 1893.

Com hem vist, es tracta d'un ensenyament d'acord amb la tònica d'aquell temps, és a dir, més o menys tradicional.

CONCLUSIONS

Una de les idees que estaria un poc al marge de la temàtica concreta seria que cap esdeveniment històric es dona de forma aïllada ni casual, sinó precisament tot el contrari: qualsevol fet té lloc dins un context determinat en el qual convergeixen multitud d'aspectes i fins i tot són aquests que provoquen un determinat fet.

Una de les conclusions seria l'opinió personal que hem extret sobre la mentalitat de la societat d'aquell temps. Ens referim a la mentalitat conservadora del poder establert, que considera com a enemics tots aquells moviments que no combreguen amb les seves mateixes idees. Així, una vegada instal·lada la Comunitat Evangèlica al poble, s'intenta aturar la seva expansió mitjançant qualsevol estratagema, fins i tot inculcant a la gent del poble la seva condició d'enemics. Els estratagemes esmentats estan organitzats per l'Església catòlica, i moltes vegades tenen el suport dels polítics de signe conservador. Feim menció de l'obertura del col·legi dels "Hermanos" el 1893, la fundació del convent de les monges franciscanes l'any 1888 i de l'organització de les Mares Cristianes, també devers l'any 1888.

Aquests plans de reacció són possibles gràcies a la feblesa cultural del poble, que es deixa manipular fins en aquests extrems.

L'atac contra la comunitat metodista es produeix precisament amb les mateixes armes que utilitza aquesta, és a dir, creant escoles.

Això demostra una vegada més al llarg de la Història la utilització de l'escola com a mitjà de reproducció ideològica i la seva relació amb els nous béns i modes de producció.

Tots aquests esdeveniments dugueren com a conseqüència, i sense que fos aquesta la intenció, que Capdepera en un moment determinat obtengués unes taxes d'alfabetització molt per damunt de la resta dels pobles de Mallorca.

NOTES

1. Alemany Vich, L., "El protestantismo en Mallorca" a MASCARÓ PASSARIUS, J., *Historia de Mallorca*, Vicente Colom Rosselló Editor, Palma de Mallorca 1978, tom. VII, pàg. 3.

2. Terrassa, J., "Materials per a la nostra història. D. Bartomeu Alou", a *Cap Vermell*, núm. 12, desembre de 1981, Capdepera, pàg. 13.

3. Terrassa, J., "Materials per a la nostra història. Els primers anys de la Comunitat Metodista", a *Cap Vermell*, núm. 28, abril de 1983, Capdepera, pàg. 14-15.

4. Les dades són les següents:

Anys	1879	-80	-81	-82	-83	-84	-85	-86	-87	-88
Pessetes	127	170	224	217	189	163	?	?	148	138

5. Colom Cañellas, A.J.: Introducció: "Els significats de J. F. Herbart", a J. F. HERBART, *Esbós per a un curs de pedagogia*, Editorial Eumo, Vic 1987, XXVI.

6. Dades proporcionades per Jaume Alzina, inèdit.

7. Sanxo, Maria Antònia, "Recerca dins la tradició oral de Capdepera", a *Cap Vermell*, núm. 4, abril de 1981, Capdepera, pàg. 11.

8. Barceló Pons, B., *El segle XIX a Mallorca*, "Monografies" de l'OCB, Ciutat de Mallorca 1964, pàg. 19.

9. Terrassa, J., "Materials per a la nostra Història. Religió i societat". a *Cap Vermell*, núm. 26, febrer de 1983, Capdepera, pàg. 16.

10. Terrassa, J., "Materials per a la nostra Història. Les crisis del segle XIX", a *Cap Vermell*, núm. 22, octubre de 1982, Capdepera, pàg. 16.

11. Alemany Vich, L., "El protestantismo en Mallorca", a MASCARÓ PASSARIUS, J., *Historia de Mallorca*, Vicente Colom Editor, Palma de Mallorca 1978, tom VII, pàg. 49.

12. *Libro de gastos y de entradas de la obra Metodista de Capdepera*. Aquest llibre engloba des de 1887 fins a 1893.

13. *Boletín Oficial Eclesiástico*, 1866, pàg. 310.

14 Terrassa, J., "Materials per a la nostra Història. L'escola de finals del segle XIX", a *Cap Vermell*, núm. 47, novembre de 1984, Capdepera, pàg. 13.

15. Algunes d'aquestes cançons són:

*"Fuera fuera protestantes,
fuera fuera de la nación,
que queremos ser amantes,
del Sagrado Corazón."*

"Protestants de la punyeta,
sempre volen comandar,
el dimoni els se'n durà
embolicats dins una senalleta."

Han estat recollides d'una font oral: Miquel Colom Alzina, nascut el 29 de gener de 1908. Viu al carrer Migdia, núm. 8, de Capdepera.

16. Acta de la sessió de l'Ajuntament del 18 d'octubre de 1887, A.M.C.-A.G. 878./ Acta de la sessió de l'Ajuntament del 12 de desembre de 1891, A.M.C.-A.G. 880./ Acta de la sessió de l'Ajuntament del 24 de novembre de 1896, A.M.C.-A.G. 881.

17. Aquesta ajuda mútua queda ben demostrada en una carta signada pels regidors conservadors, dirigida al senyor bisbe; el paràgraf més significatiu és el següent: "Fills feels som de l'Església Catòlica Apostòlica i Romana, com a tals feim i desitjam lo que mana i desitja el nostre prelat, i destorbam, en quant ens és possible lo que ell mateix desitji destorbar o impedir. Disposi Dèu de nosaltres i d'una i mil vides si les tenguèsim abans de consentir separar-nos d'aquesta conducta."

Carta signada pel regidors conservadors al senyor bisbe, Arxiu Diocesà, 6-5-1987, citada a TERRASSA, J., "El cementeri civil. La resposta evangèlica", a *Cap Vermell*, núm. 88, abril de 1988, Capdepera, p. 9.

18. ALEMANY VICH, L., "El protestantisme en Mallorca", a MASCARÓ PASSARIUS, J., *Historia de Mallorca*, Vicente Colom Editor, Palma de Mallorca 1978, tom VII, pàg. 49.

19. La relació de cases particulars és la següent:

Mestre Rafel, c/ Lluna núm. 7

L'amo En Colau Mecu, c/ Ciutat, núm. 56

L'amo En Colau des Camp Mitjà, c/ Coves núm. 5

Informació recollida de fonts orals.

20. Maria Ferrer Coll (Maria Fornera), família directa de Bartomeu Alou, nascuda el primer d'abril de 1909. Viu a l'avinguda de Son Moll, s/n, de Capdepera.

21. Joan Moll Ferrer, nascut el 28 de febrer de 1898. Viu al carrer del Col.legi, núm. 62, de Capdepera.

22. Informació recollida d'una font oral: M. Ferrer Coll, nascuda el 1er d'abril de 1909. Viu a l'avinguda de Son Moll, s/n, de Capdepera.

BIBLIOGRAFIA

Barceló Pons, B., *El segle XIX a Mallorca*, "Monografies" de l'OCB, Ciutat de Mallorca 1964.

Comellas García-Llera, J., *Historia de España moderna y contemporánea (1474-1974)*, Ed. Rialp, Madrid 1974.

Herbart, J.F., *Esbós per a un curs de pedagogia*, Eumo Editorial, Vic 1987.

Mascaró Passarius, J., *Historia de Mallorca*, Vicente Colom Editor, Palma de Mallorca 1978, tom VII.

Revista *Cap Vermell*, Capdepera.